

Nr 80.

Av herr **Hallén**, om lönereglering för yrkesinspektrisen och yrkesinspektrisassistenterna inom yrkesinspektionen.

Under åberopande av det förslag, som av chefen för finansdepartementet i årets statsverksproposition framlagts angående ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas avlöningsförhållanden har under femte huvudtiteln föreslagits definitiv lönereglering för yrkesinspektrisen och de kvinnliga assistenterna vid yrkesinspektionen, vilka vid 1923 års lönereglering för yrkesinspektionen uppfördes på övergångsstat i avvaktan på ett fastställande av de avlöningsprinciper, som skulle komma att tillämpas för kvinnliga befattningshavare i allmänhet.

Dessa befattningar inrättades, yrkesinspektrisbefattningen år 1912 och assistentbefattningarna år 1919. De ursprungligen för dessa befattningar utgående lönerna voro nära överensstämmande ifråga om yrkesinspektrisbefattningen med dem för manlig assistent i Stockholm utgående begynnelseavlöning och för assistenterna med lönen för underinspektör i Stockholm.

Överensstämmelsen med dessa löner åberopades ock av lönekommittén i dess förslag av år 1923 till lönereglering, varvid kommittén framhöll, att en provisorisk anordning beträffande dessa tjänster vore att föredraga i avvaktan på ett fastslående av förenämnda allmänna avlöningsprinciper.

Detta blev ock riksdagens beslut och hava lönerna utgått med för yrkesinspektrisen: begynnelseavlöning å stat 3,900 kr. samt provisoriskt lönetillägg 2,500 kr., vartill komma tre ålderstillägg å 300 kr. och ett av 1920 års riksdag beviljat personligt lönetillägg av 1,000 kr., för assistenterna: begynnelseavlöning å stat 2,800 kr. samt provisoriskt lönetillägg 1,800 kr., vartill kommer tre ålderstillägg å 300 kr.

Ifrågavarande befattningar hava således hittills värdesatts med hänsyn till den olika löneställning kvinnliga och manliga befattningshavare intagit, och hava därjämte intagit en särställning, i det att motsvarande befattningar inom statstjänst ej varit tillgängliga för kvinnor. Yrkesinspektrisbefattningen tillhör sålunda de s. k. fullmaktstjänsterna och jämväl assistentbefattningarna tillhöra den kategori tjänster, vilka i regel ej varit öppna för kvinnor. Det har ock vid tidigare övervägande angående lönerna för dessa befattningar framhållits, att de falla utom den kvinnliga löneskalan, vilken skulle behöva utökas, om befattningarna skulle i densamma inrangeras.

När dessa tjänster nu skola inplaceras i den manliga löneskalan, är det givet-

vis av betydelse, vilka principer i fråga om avlöningsförhållanden som skola i allmänhet bliva gällande för kvinnor i högre statstjänst.

I föreliggande utredningar och kommittébetänkanden har beträffande de tjänster, till vilka kvinnor genom behörighetslagens ikraftträdande erhålla tillträde föreslagits, att likalönsprincipen fullt skall tillämpas. Den kungliga propositionen ansluter sig även helt härtill.

Principen är alltså klar och ingen torde kunna göra gällande, att icke ifrågasvarande tjänster höra till denna kategori, även om på grund av stadgandet i 1912 års lag om arbetareskydd att såsom yrkesinspektör jämväl må anställas kvinna, dessa befattningar ej öppnas genom behörighetslagen.

Vid en löneroglering för ifrågasvarande befattningar bör sålunda deras förutvarande placering ej inverka och ej heller den omständigheten, att de framgent skola vara förbehållna kvinnor.

I den förberedande behandlingen av denna löneroglering har ock förenämnda princip angivits såsom vägledande och lönenämnden förordar, att löneställningen bestämmas efter en värdesättning i jämförelse med närmast motsvarande manliga tjänstemän. Lönenämnden har kommit till den uppfattningen, att yrkesinspektrisens arbetsuppgifter närmast vore att jämställa med specialinspektörernas, vilka voro placerade i lönegrad 17 B, under det att de manliga yrkesinspektörerna voro placerade i en grad högre eller 18 B. Med hänsyn till att kompetensfordringarna vore avsevärt lägre för yrkesinspektrisen än för de manliga yrkesinspektörerna, fann emellertid lönenämnden skäligt föreslå yrkesinspektrisens inplacering i lönegrad 16 B. Av samma skäl föreslog lönenämnden de kvinnliga assistenternas inplacering i lönegrad 11 B eller två lönegrader under de manliga assistenterna.

Reservationer emot detta förslag föreligga, i det en reservant föreslagit, att yrkesinspektrisen måtte uppföras i 18 lönegraden och de kvinnliga assistenterna i lönegrad 13 B. Två reservanter hava velat hänföra de sistnämnda befattningarna till lönegrad 11 B, vilket motsvarar en inplacering efter av dem nu innehavd lön, alltså en inplacering efter rent kvantitativ bedömning och ej efter den av lönenämnden förordade kvalitativa värdesättningen i jämförelse med motsvarande manliga tjänstemän.

I sitt utlåtande rörande frågan om definitiv löneroglering för yrkesinspektrisen har socialstyrelsen huvudsakligen anfört följande:

Såsom framginge av de uppgifter och befogenheter, som tillkomme yrkesinspektrisen, vore hon närmast att jämställa med en specialinspektör inom yrkesinspektionen och på grund härav med hänsyn till sin allmänna ställning att jämföra med övriga enligt arbetarskyddslagen fungerande specialinspektörer. Detta syntes även vara allmänna civilförvaltningens lönenämnds mening, som i sitt yttrande i ärendet i berörda avseende särskilt omnämnt de elektriska inspektörerna, vilka hänförts till 17:e lönegraden, avdelning B, i den för statsdepartement m. fl. verk gällande löneplanen. Med hänsyn till den avsevärda skillnad i avseende å de formella kompetensfordringarna, som föreläge mellan

de manliga yrkesinspektörerna, vilka placerats i lönegraden B 18, och yrkesinspektrisen, hade det emellertid syntes lönenämnden skäligt, att yrkesinspektrisen hänfördes till lönegraden B 16.

För egen del ville styrelsen icke bestrida, att avsaknaden av mera fixerade, högre kompetensvillkor gäve stöd åt det av lönenämnden framförda förslaget. Emellertid hade erfarenheten givit vid handen, att betydelsen av förevarande befattning i särskild grad vore beroende av innehavarinnans rent personliga duglighet och lämplighet. Härtill komme, att den nuvarande inspektrisen tack vare sin höga kompetens kunnat av styrelsen liksom av andra myndigheter samt korporationer och enskilda anlitas såsom sakkunnig rådgivare i olika spörsmål berörande kvinnors och barns sociala förhållanden. Så länge styrelsen icke inom sig disponerade någon tjänst, som tillgodosåge behovet av sådan sakkunskap, låge häri ytterligare ett skäl till att söka genom någorlunda goda lönevillkor bereda sig största möjliga garanti för att även i fortsättningen få för denna befattning förfoga över krafter med de goda kvalifikationer, vilka densamma även i och för sig krävde.

Med hänsyn till det anförda förklarar socialstyrelsen sig anse, att yrkesinspektrisbefattningen bör placeras i 17:e lönegraden av den nuvarande manliga löneplanen.

På i huvudsak de skäl, som anförts av lönenämnden, anser sig styrelsen kunna ansluta sig till nämndens förslag om placering i lönehänseende av de kvinnliga assistenterna. Styrelsen förbehåller sig emellertid att få påkalla en ny prövning av frågan angående deras löneställning, för den händelse styrelsen skulle finna anledning påyrka väsentlig höjning av kompetensvillkoren för dem.

Mot socialstyrelsens yttrande, i vad det avser yrkesinspektrisens placering i lönehänseende, har avvikande mening anförts av byråcheferna N. E. Bergsten och J. T. Andersson samt t. f. byråchefen B. A. E. Nyström. Dessa reservanter hava anslutit sig till den av lönenämndens majoritet uttalade uppfattningen, att befattningen i fråga bör placeras i nuvarande lönegraden B 16. Till stöd härför hava reservanterna anført i huvudsak följande.

Den nuvarande yrkesinspektrisen måste genom sina rent personliga egenskaper och insikter i fråga om kompetens och skicklighet anses intaga en särställning. Det torde även böra erinras, att hon just härigenom förstått att göra vida mer av yrkesinspektrisbefattningen än därmed egentligen varit avsett och att hon i sin verksamhet på ifrågavarande befattning kunnat utföra ett för de kvinnliga arbetarnas väl betydelsefullt arbete utanför befattningens ramar. Skulle det därför gälla en placering av henne personligen i lönegrad, borde hon utan tvekan kunna hänföras till samma lönegrad, som tillkommer de manliga yrkesinspektörerna. Men då det nu vore fråga om själva befattningens inplacering i lönegrad, ställde sig saken givetvis annorlunda. Man nödgades då taga hänsyn icke blott till arten och omfånget av det arbete, som jämlikt arbetarskyddslagen ansetts böra tillkomma yrkesinspektrisen, utan även till den här-

med nära sammanhängande frågan om de kompetensfordringar, som vore fastställda för denna befattning. Härvid kunde man i likhet med lönenämnden ej undgå beakta, att, även om yrkesinspektrisens uppgifter och verksamhet borde värdesättas lika högt som övriga specialinspektörers, kompetensfordringarna på den förra befattningen i realiteten vore så avsevärt mycket lägre än på de senare och i allt fall än för de manliga yrkesinspektörsbefattningarna, vilka dessutom torde få anses hava mera omfattande arbetsuppgifter att fylla, att en bestämd åtskillnad i löneavseende kunde vara berättigad. Medan sålunda för de manliga inspektörsbefattningarna i allmänhet torde erfordras fyra års teoretisk utbildning (examen från teknisk högskola) och åtta års praktisk verksamhet, krävdes för yrkesinspektrisen endast mogenhetsexamen eller examen från 8-klassigt läroverk samt en till tiden obestämd verksamhet för inhämtande av särskilda kunskaper och erfarenhetsrön på området för hennes blivande arbete. Det syntes jämväl böra erinras, att den nuvarande yrkesinspektrisen själv torde vara av den uppfattningen, att kompetensfordringarna på yrkesinspektrisbefattningen borde höjas för att motsvara befattningens vikt och kvalitet. Vore det fråga om en manlig yrkesinspektör med motsvarande uppgifter, skulle också helt säkert kompetensfordringarna från början ställts högre. Den eljes numera hävdade principen om full likställighet mellan man och kvinna i fråga om befattningar i statens tjänst syntes emellertid även i detta fall böra äga sin tillämpning. Slutligen borde framhållas, att då yrkesinspektrisbefattningen inrättades såsom skäl för att hennes avlöning sattes lägre än de manliga yrkesinspektörernas angivits just, att »man ej av henne skulle fordra samma fackutbildning» (Kungl. Maj:ts proposition nr 239, sid. 17, till 1912 års riksdag).

Med hänsyn till vad sålunda anförts ansåge sig reservanterna böra, så länge på yrkesinspektrisbefattningen ställdes så väsentligt lägre kompetenskrav än på de manliga inspektörsbefattningarna, ansluta sig till lönenämndens förslag om inplacering av yrkesinspektrisbefattningen i den 16:de lönegraden, varigenom i allt fall för nämnda befattning skulle tillkomma en löneökning av 2,180 kronor per år (oavsett den nuvarande innehavarinnans personliga lönetillägg å 1,000 kronor). Skulle emellertid, exempelvis i samband med den blivande revisionen av arbetarskyddslagstiftningen, kompetensfordringarna på yrkesinspektrisbefattningen framdeles komma att ändras, så att de i det väsentliga bleve lika höga som för de manliga inspektörerna, ville det synas naturligt, att yrkesinspektrisbefattningen då uppflyttades i en motsvarande högre lönegrad. En sådan ändring av kompetensvillkoren behövde givetvis icke innebära, att man skulle alltför snävt fixera desamma, något som med hänsyn till befattningens särskilda natur och uppgifter syntes mindre lämpligt, utan att de mera generellt skulle höjas.

Departementschefen har anslutit sig till den uppfattning, som uttalats av lönenämndens majoritet och reservanterna inom socialstyrelsen och föreslår således, att yrkesinspektrisbefattningen inplaceras i lönegrad B 16 och assistenterna i lönegrad B 11.

Vid värdesättning av yrkesinspektörsbefattningen torde följande vara att beakta. Vid inrättandet av befattningen förelåg ingen som helst erfarenhet angående organisationen av den kvinnliga yrkesinspektionen. Det var därför fullt naturligt, att arbetsuppgifterna endast kunde i allmänhet angivas och att kompetensfordringarna på befattningens innehavare ej fastställdes enligt examensmeriter, samt att i all synnerhet det ej fordrades avlagd teknisk examen eller att hava under viss tid utövat industriell verksamhet, som kunde anses ägnad att utgöra lämplig förberedelse för befattningen ifråga, och hava tjänstgjort såsom assistent hos yrkesinspektör. Vid den tid då befattningen inrättades fanns ingen kvinna som hade avlagt ingenjörsexamen, och givetvis kunde ej uppställas fordran på assistenttjänstgöring, då ingen kvinnlig yrkesinspektion varit anordnad.

Organisationen av den kvinnliga yrkesinspektionen anförtroddes till den kvinna, som utsågs till innehavare av befattningen. Reservanterna inom socialstyrelsen betyga, att hon genom sina rent personliga egenskaper och insikter ifråga om kompetens och skicklighet förstått att göra vida mer av yrkesinspektörsbefattningen än därmed egentligen varit avsett och därigenom i sin verksamhet på ifrågavarande befattning kunnat utföra ett för de kvinnliga arbetarnas väl betydelsefullt arbete utanför befattningens ramar. Därför anse reservanterna, att skulle det gälla en placering av henne personligen i lönegrad, borde hon utan tvekan hänföras till samma lönegrad, som tillkomme de manliga yrkesinspektörerna. Men, tillfoga reservanterna, det ställer sig givetvis annorlunda, då det är fråga om befattningens inplacering i lönegrad. Man nödgades då taga hänsyn till icke blott arten och omfånget av det arbete, som jämlikt arbetskyddslagen ansetts böra tillkomma yrkesinspektörsbefattningen utan även till den härmed nära sammanhängande frågan om de kompetensfordringar, som vore fastställda för denna befattning. Emot denna uppfattning torde befogade invändningar kunna göras.

I 23 § i lag om arbetarskydd stadgas: »Tillsyn å efterlevnaden av denna lag och med stöd av densamma meddelade föreskrifter utövas, under överinseende och ledning av yrkesinspektionens chefsmyndighet, utav särskilda tillsynsorgan, nämligen yrkesinspektörer, bergmästare, underinspektörer och kommunala tillsynsorgan. Yrkesinspektörernas tillsyn omfattar varje verksamhet, vari industriellt eller annat slag av arbete bedrivs i den omfattning 15 § anger, och som icke är underkastad bergmästares tillsyn eller att hänföra till jordbruk eller handel; tillkommande det därjämte yrkesinspektörerna att leda underinspektörernas och öva inseende över de kommunala tillsynsorganens tillsyn. Såsom yrkesinspektör må jämväl anställas kvinna, och skall sådan yrkesinspektör förnämligast utöva tillsyn beträffande kvinnliga arbetare.»

I lagen är således kvinnlig yrkesinspektör fullt jämställd med manlig, och det förutsättes ingen åtskillnad mellan den kvinnliga och den manliga yrkesinspektörens befogenhet. Det är fullt förklarligt, att man utan erfarenhet om en kvinnlig yrkesinspektör från början ställde sig tveksam inför hennes arbetsuppgifter och otvivelaktigt är det att hänföra till den kvinnliga yrkesinspektörens

av alla vitsordade kapacitet och organisationsförmåga, att denna gren av yrkesinspektörernas betydelsefulla verksamhet planlagts och utförts så att lagens otvetydiga mening om dess jämställdhet med den manliga yrkesinspektionen förverkligats. Med fullt erkännande av den nuvarande yrkesinspektrisens personliga kvalifikationer, vilka vid organisationsarbetet varit av särskild betydelse, torde man dock hava anledning antaga, att även i framtiden kvinnlig arbetskraft kan stå till buds, som sedan organisationen nu är tillrättalagd skall kunna uppehålla befattningen på dess nuvarande nivå. Om sålunda befattningens arbetsuppgifter så som de utformats och befunnits lämpliga äro jämställda med de manliga yrkesinspektörernas, bör därav den slutsatsen dragas, att befattningen i och för sig är av den vikt, att den bör värdesättas i enlighet därmed. I realiteten har den ock arbetsuppgifter vida utöver en specialinspektris. Kvinnliga arbetare äro verksamma inom många olika yrken. Det erfordras således en allmän insikt utöver den specialkännedom, som kräves av de s. k. specialinspektörerna. Det bör även anmärkas, att beträffande allt som rör med en yrkesinspektörtjänst förenade befogenheter den kvinnliga yrkesinspektören är fullt jämställd. Hon har samma rätt och skyldighet att giva ålägganden och anvisningar, att anmäla till åtal, att besöka arbetsplatser och att ordna och planera arbetet för sig och sina assistenter. Dessa ålägganden tillkomma henne i ett mycket vidare och mera omfattande arbetsområde än specialinspektörerna.

Det förefaller därför fullt klart, att missförhållandet mellan de för ifrågavarande befattning nu gällande kompetensfordringar och befattningen, sådan den för närvarande utformats, motsvarande lagens fordringar på densamma, måste leda till att kompetensfordringarna böra höjas i stället för att värdesätta befattningen efter de vaga kompetensfordringarna utan hänsyn till befattningen sådan den för närvarande utformats. Därigenom skulle dess nuvarande innehavare beredas rättvisa och dess behöriga upprätthållande för framtiden säkerställas. Denna uppfattning finner stöd i förenämnda reservanterns yttrande, då de anföra: »Skulle emellertid, exempelvis i samband med den blivande revisionen av arbetareskyddslagstiftningen, kompetensfordringarna på yrkesinspektrisbefattningen framdeles komma att ändras, så att de i det väsentliga bleve lika höga som för de manliga inspektörerna, ville det synas naturligt, att yrkesinspektrisbefattningen då uppflyttades i en motsvarande högre lönegrad.» Såsom ovan framhållits synes det mera rationellt, att yrkesinspektrisbefattningen nu inplaceras i den lönegrad, som motsvarar dess faktiska arbetsuppgifter, så som desamma utgestaltats och att kompetensfordringarna fastställas så, att de giva uttryck åt de fordringar, som ställas på innehavaren av yrkesinspektrisbefattningen. Beträffande kompetensfordringarna är även att märka, socialstyrelsens uttalande angående önskvärdheten att kunna genom denna befattning disponera en sakkunnig rådgivare i olika spörsmål berörande kvinnors och barns sociala förhållanden.

Den omständigheten att en inplacering av befattningen i lönegrad B 18 skulle medföra en betydande löneförbättring kan givetvis icke åberopas såsom skäl mot en sådan inplacering. Det visar blott, att befattningen hittills varit alltför lågt

placerad, vilket riksdagen i sin mån sökt gottgöra genom beviljande av personligt lönetillägg.

Såsom skäl för de kvinnliga assistenternas placering i lönegrad B 11 under det att de manliga assistenterna äro placerade i lönegrad B 13, har av lönenämnden huvudsakligen anförts samma skäl som gjorts gällande i fråga om yrkesinspektrisens placering under de manliga yrkesinspektörerna. Socialstyrelsen biträder lönenämndens förslag, men förbehåller sig att få påkalla ny prövning av frågan angående deras löneställning för den händelse styrelsen skulle finna anledning påyrka väsentlig höjning av kompetensvillkoren för dem. Redan nu äro kompetensvillkoren i praktiken höjda utöver vad som ursprungligen fastställts och man kan med säkerhet påräkna, att vid revisionen av arbetarskyddslagstiftningen nya och höjda kompetensvillkor skola bestämmas. Även ifråga om dessa befattningar gälla, att arbetsuppgifterna från början ej kunde överskådas. Nu torde organisationen vara fastlagd och de arbetsuppgifter, som åligga de kvinnliga assistenterna äro fullt jämställda med de manliga assistenternas.

I löneregleringskommitténs förslag till lönereglering för yrkesinspektörerna yttrades beträffande de kvinnliga assistenterna såsom ett skäl mot att placera dem i samma lönegrad som underinspektörerna, att en sådan placering skulle kunna föregripa ett mera definitivt avvägande av förhållandet mellan avlönningarna för ifrågavarande assistenter och yrkesinspektrisen. Departementschefen anför ock, att det synes skäligt att ungefär samma förhållande i avlöningshänseende kommer att råda mellan de manliga och kvinnliga assistenterna, som mellan yrkesinspektörerna och yrkesinspektrisen. Om yrkesinspektörsbefattningen inplaceras i lönegrad B 18, böra följaktligen de kvinnliga assistentbefattningarna inplaceras i lönegrad B 13.

Beträffande kostnadsökningen vid en sådan inplacering är att märka, att det allenast gäller tre tjänstemän. Kostnadsökningen mellan Kungl. Maj:ts förslag och det här framförda utgör sammanlagt allenast omkring 3,200 kronor.

I departementschefens förslag upptagas de kvinnliga assistenterna under benämning assistent av 2:dra klass och de manliga såsom assistenter av 1:sta klass. Dessa benämningar torde vara oriktiga. Det är här ej fråga om befattningar underordnade varandra utan om ett särskiljande av manliga och kvinnliga befattningar. De kvinnliga assistentbefattningarna synas därför, oavsett deras blivande inplacering, böra givas benämning, som åskådliggör detta förhållande t. ex. yrkesinspektrisassistenter.

Under åberopande av det ovan anförda får jag hemställa,

att riksdagen ville

dels besluta, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartementet och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skall från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning jämväl å yrkesinspektrisen och yrkesinspektrisassistenter inom yrkesinspektionen;

dels föreskriva, att de av 1923 års riksdag godkända särskilda bestämmelser beträffande vissa tjänstemän inom yrkesinspektionen skola från och med den 1 juli 1925 i tillämpliga delar gälla jämväl för nyssnämnda yrkesinspektris och yrkesinspektrisassistenter;

dels bestämma antalet ordinarie befattningar vid yrkesinspektionen på följande sätt:

Befattning	Lönegrad
9 yrkesinspektörer	B 28
1 yrkesinspektris	B 28
9 assistenter	B 21
2 yrkesinspektrisassistenter	B 21
18 underinspektörer	B 16;

dels godkänna följande stat för yrkesinspektionen, att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

Stat	Kronor
Avlöningar till ordinarie tjänstemän	275,600:—
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	2,000:—
Kontorskostnader m. m.	17,100:—
	<hr/>
	Summa kronor 294,700:—

dels besluta, att, där sådan ordinarie befattningshavare inom yrkesinspektionen, å vilken förenämnda avlöningsreglemente skulle komma att från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning, enligt hittills gällande bestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — såväl i stat upptagen avlöning som provisoriskt avlöningstillägg — i förskott, vid ingången av juli månad 1925 till vederbörande skall på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad befattningshavaren skulle hava i den befattning, vederbörande vid utgången av juni månad år 1925 innehar, i förskott uppburit för juli månad år 1925, om de dittillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande;

dels medgiva, att kostnaderna för berörda övergångsarrangemang må bestridas av den i ordinarie staten för yrkesinspektionen upptagna anslagsposten för avlöningar till ordinarie tjänstemän;

dels förklara, att övriga av riksdagen med avseende å den definitiva löneregleringen för statsdepartement med flera verk lämnade medgivanden må i tillämpliga delar gälla även be-

träffande nu ifrågavarande befattningshavare inom yrkesinspektionen;

dels ock höja det ordinarie förslagsanslaget till yrkesinspektionen, nu 269,100 kronor, med 25,600 kronor

till kronor 294,700: —

Stockholm den 21 jan. 1925.

Harald Hallén.
